

Bro

over to forskningsområder

En ny psykologisk disciplin er ved at blive født, konstaterer to psykologer begejstret. Hjerneforskning og udviklingspsykologien mødes i den neuroaffektive udviklingspsykologi, og potentialet er stort.

To personer banker på døren og vil gerne dele deres begejstring over de væsentlige fremskridt, der i dette årti er sket i forståelsen af personlighedsudvikling og personlighedsforstyrrelser. I orden? Ja, så lad høre!

Fremskridtet sker, understreger de, i kraft af dialogen mellem psykodynamisk teori og neurofysiologi, to områder, som tidligere ikke var forenelige. Det begynder imidlertid at blive muligt at forstå menneskets psykiske natur ud fra en integration af disse to forskningsområder – en integration, som blandt andre Freud og Bowlby gerne ville have foretaget, men som de ikke ud fra den daværende viden havde muligheden for.

Og videre fortæller de to, psykologerne Susan Hart og Jens Hardy Sørensens, om deres interesse for den ny disciplin, som kan anskues fra forskellige indfaldsvinkler, og som har mange navne: *interpersonel neurobiologi, neuroaffektiv udviklingspsykologi* og *social neurovidenskab*.

De tager som udgangspunkt, at neuropsykologien inden for de seneste få år er blevet en vigtig disciplin, ikke mindst fordi der forskningsmæssigt

sker store fremskridt i forståelsen af hjernens anatomi, fysiologi og funktion. I Danmark har den kognitive neuropsykologi i de sidste to årtier haft psykologers bevågenhed, mens forståelsen af den affektive eller emotionelle neuropsykologi endnu er i sin vorden, men i rivende udvikling.

Navne i forskningen

- Det er blevet mere almindeligt at inddrage hjerneforskning i psykoanalytisk teori, tænk fx på Peter Fonagys og Mark Solms' forskning, og langsomt begynder vores psykologiske viden at inddrage neurofysiologisk viden om, hvilke hjerneområder der udvikler, regulerer og forbinder følelser.

- Forskere som Antonio Damasio, Joseph LeDoux og Jaak Panksepp har været pionerer inden for den affektive neuropsykologi og har koncentreret sig om voksnes emotionalitet. Sammenkædning mellem udviklingspsykologien og den affektive neuropsykologi er kun lige begyndt og er endnu ikke en veludviklet disciplin. Det væsentligste bidrag inden for denne kategori er Allan Schores bøger om affektregulering.

- Freud var en pionér med hensyn til at forstå psykens kompleksitet, og hans driftsteori betød en revolution i psykologiens historie. Ud fra driftsteoriene voksede mange andre psykodynamiske retninger, blandt andet udviklingspsykologien, som er en relativt ung videnskab og regnes for at være vokset ud og væk fra den britiske psykoanalytiske skole med blandt andre John Bowlby i spidsen. Bowlby lagde vægt på, at børns udvikling foregår i et dynamisk samspil mellem genetiske anlæg og miljø, der helt tilbage fra undfangelsen former hinanden. Han forstod mennesket som en del af en relation i stedet for som et isoleret energisystem. Bowlby udviklede sine teorier på baggrund af pattedyrs tilknytningsadfærd og påpegede, at moderomsorg og tryghed er fundamentet for psykisk udvikling og miljøet har en afgørende betydning for personlighedsdannelsen.

- Hverken Freud eller Bowlby havde mulighed for at integrere deres teorier med en nuanceret viden om hjernen, så langt var man ikke. Freud ønskede at forene de to discipliner og forlod al-

ILLUSTRATIONER: LISBETH E. CHRISTENSEN

Interviewpersonerne

Jens Hardy Sørensen, cand.psych., specialist og supervisor i psykoterapi, forskningsleder og faglig konsulent ved CETT – Center for traume- og torturoverlever, Psykiatrien, Region Syddanmark. Privatpraktiserende psykolog. Ekstern lektor ved Syddansk Universitet.

► ► ► drig tanken om, at psykoanalysen en dag ville forene sig med neurofysiologien. Heller ikke Bowlby havde muligheden, men også han var opmærksom på, at en dybere forståelse af kompleksiteten mellem normal udvikling og psykopatologi kun kunne forstås, hvis man integrerede udviklingspsykologi, psykoanalyse, biologi og neurovidenskab.

Ny psykologisk æra

Hvilken betydning har det så, at der sker en integration mellem neuropsykologi og psykodynamiske teorier?

- Ja, tilsyneladende er den neurobiologiske forskning ved at være så langt, at den kan begynde at give os neurale forklaringer på de fænomener, der binder os sammen som mennesker. Der er meget, der tyder på, at denne viden både kan støtte en forståelse af børns udvikling og fejludvikling og give os en forståelse af personlighedsudvikling, psykopatologi, ændringspotentiale i den psykoterapeutiske proces og af virkningsmekanismerne i psykoterapi.

- Vi ser integrationen som et skridt hen mod en ny psykologisk æra, hvor den videnskabelige sammenfatning får faglige opdelinger som hjerne-sind, biologi-erfaring og arv-miljø til at vige til fordel for nye, samlende

måder at anskue børn og voksnes psykiske vanskeligheder. Det kan være med til at skabe et fælles grundlag for at hjælpe de børn, voksne og familier, der har brug for psykologernes støtte og behandling.

- Både biologi og tilknyttede relationer mellem mennesker former nervesystemet og dermed personligheden, og det er vores pligt, for nu at sætte det skarpt op, at vi som psykologer er med til at udvikle teorier om, hvordan dette sker. Tidspunktet er simpelt hen kommet til at sammenfatte forskellige neurologiske og psykodynamiske teorier, som igennem tiden har vist sig at kunne udvikle hypoteser om personlighedsudvikling og psykopatologi.

Arv er miljøreaktiv

Som et vigtigt aspekt af den neuroaffektive forskning peger Susan Hart og Jens Hardy Sørensen på, at integrationen ikke indebærer en forkastelse af tidligere psykologiske teoridannelser, men er en ny måde at organisere og sammensætte forskellige teoridannelser, så de kan forstås i et nyt lys og med større klarhed.

Mange begreber i personlighedspsykologien som fx projektion-introjektion, overføring-modoverføring, dissociation, arbejdsalliance, indre repræsentationer, empati, klinisk intuiti-

on, mentalisering osv. er velkendte, men de psykologisk teoretiske forklaringer på disse begreber er, minder de to psykologer om, ikke altid så indlysende og klart tilgængelig. Her kan den neuroaffektive forskning bidrage til klarhed og operationalisering.

- I vores arbejde som kliniske psykologer er det tydeligt, at personligheds-mønstre nok har basis i genetiske eller medfødte temperamentsforudsætninger, men de udvikles i lige så høj grad gennem vores personlige, nære relationelle erfaringer og det levede liv, hvor især barndommen og de tidlige leveår har stor betydning.

- Hvor stor en andel der er genetisk betinget, og hvor stor en andel der er betinget af erfaringsdannelsen, får vi formentlig aldrig noget enkelt svar på: menneskets natur og kultur kan ikke adskilles. De muligheder, der ligger skjult i nervesystemet fra fødslen, er bestemmende for de muligheder, der er. Det biologiske beredskab udgør en evne til at deltage i sociale interaktioner og affektiv kommunikation, fordi vi som mennesker er biologisk disponeret til at etablere tilknytning.

- Mennesker er født med en overordentlig plastisk hjerne, som er beregnet til at gå i samspil med det miljø, vi er født ind i, og vores personlighed er opbygget i en social- eller tilknytnings-

PRIVATFOTO

Susan Hart, cand.psych., specialist og supervisor i børnepsykologi, specialist i psykoterapi. Privatpraktiserende psykolog.

mæssig kontekst. Vi er sociale væsener, og vores psykiske funktioner afhænger af de interaktioner og transaktioner, vi har med vores sociale miljø. Mønstret af tidlige relationsformer er afgørende for vores personlighedsudvikling.

- Nervesystemets udvikling og modning afhænger af omfattende neurale udviklingsprocesser, som opstår på ganske bestemte tidspunkter i barnets udvikling. Udviklingsfremskridtene formes gennem en yderst kompleks koreografi, som integrerer og koordinerer den neuroanatomiske og neurobiologiske udvikling med den relationelle kontakt, barnet har til rådighed gennem sine nære relationer. Denne dialektik mellem genese og miljø er, hvad man kunne kalde 'personlighedsdannelse rødder', og det er i denne proces, at barnets følelsesmæssige genotype forvandles og formes til fænotype, påpeger Susan Hart og Jens Hardy Sørensen.

Brugerafhængig udvikling

- Den nye teknologi har gennem MEG-, PET-, MRI- og fMRI-scannere gjort det muligt at måle hjerneaktiviteten, og dermed er det også lykkedes at belyse subcortikale neurale kredsløb, som styrer de basale psykologiske processer.

- Det er nødvendigt at identificere

den del af nervesystemet, som skaber grundlaget for tilknytning og personlighedsudvikling, for at udvikle en grundlæggende udviklingspsykologisk model. Hjernen opbygges som en skulptur, neuron efter neuron i en tæt interaktion mellem den forudprogrammerede genese og miljømæssig relationel stimulation. Nervesystemet modnes gennem såkaldt "brugerafhængig udvikling", det formes gennem erfaringer og kan reorganisere sig.

- Studier af spædbarnets nervesystem peger på, at udvikling foregår i kritiske faser, der er erfaringsafhængig og især i det tidlige samspil mellem barn og omsorgsperson sanser og modulerer omsorgspersonen spædbarnets fysiske og psykobiologiske tilstande. Meget tyder på, at omsorgspersonens regulerende funktioner ikke kun modulerer spædbarnets indre tilstand, men også former evnen til selvorganisering og selvregulering. Den interaktive affektregulering læres eller internaliseres af barnet og bliver til autoregulering. En evne til at veksle situationsafhængigt mellem disse reguleringsformer udgør evnen til selvregulering, der igen er en forudsætning for personlighedsudviklingen. Udvikling af evnen til selvregulering er et af psykoterapiens hovedmål. En velbeskrevet og præcis interaktiv af-

fektregulering i den terapeutiske dyade er et middel til terapeutisk forandring mod dette mål.

- Barnets personlighed og de affektive strukturer i nervesystemet konstrueres på baggrund af strukturerede erfaringer med sig selv i samspil med andre, og nervesystemets vigtigste opgave i forhold til personlighedsudvikling er at indgå i stadigt bredere, mere nuancerede og tættere samhørighedsbånd med andre mennesker. Vores adfærd, indre verden og relationer formes gennem disse samhørighedsbånd. Netop i psykoterapien udnyttes dette potentiale.

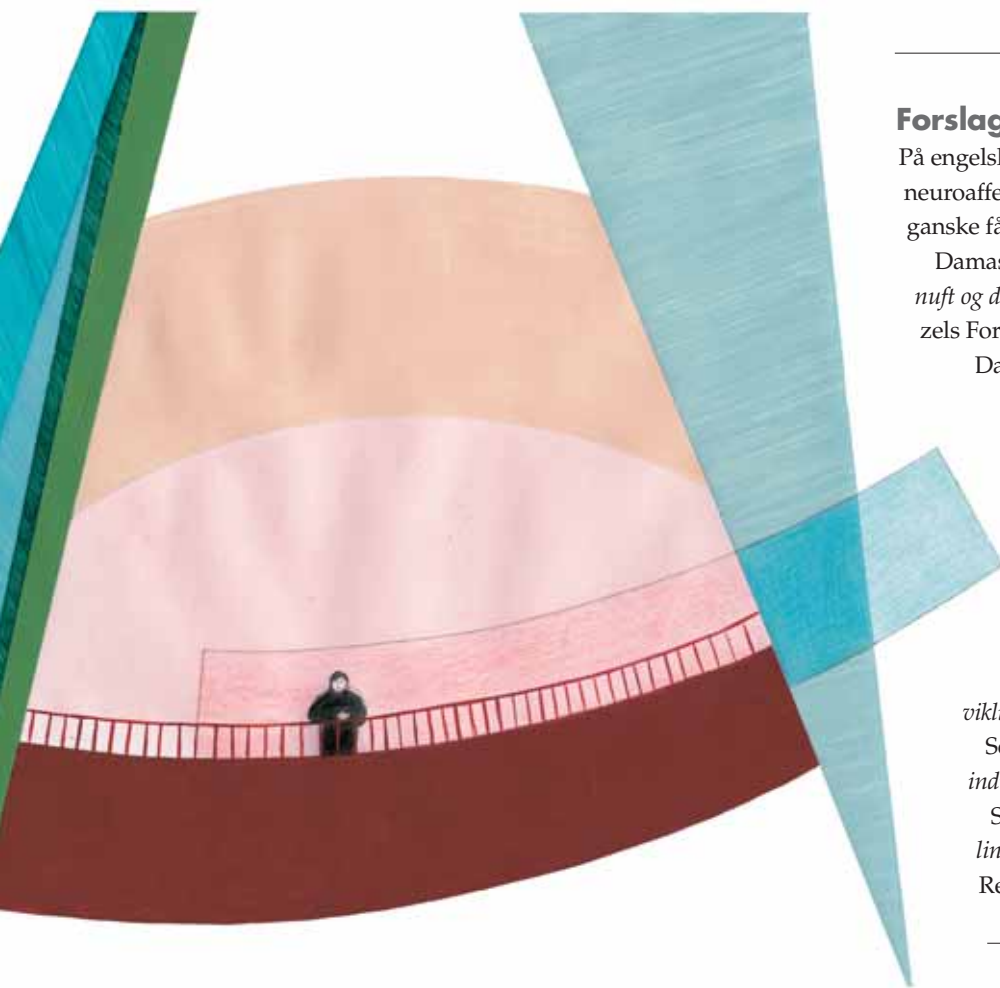
Et paradigmeskift

Susan Hart og Jens Hardy Sørensen anfører, at forståelsen af affektregulering og affektdysregulering er helt central i psykologiske funktionsbeskrivelser, diagnostik, psykologisk behandling og effektmåling, idet netop affektreguleringsforstyrrelser er kernen i mange psykiske forstyrrelser.

- En nuanceret forståelse af reguleringen af emotionernes forskellige elementer danner basis for at udvikle langt mere specifikke psykologiske interventionsformer. Igennem den neuroaffektive forskning bliver det muligt at rette behandlingen mod somatiske komponenter, emotionernes indbyg-

---

Forslag til litteratur:

På engelsk foreligger der store mængder litteratur om neuroaffektiv udvikling. På dansk indtil videre kun ganske få titler:

Damasio, A.R. (2001) *Descartes' fejltagelse. Følelse, fornuft og den menneskelige hjerne*. København: Hans Reitzels Forlag.

Damasio, A.R. (2004) *Fornemmelsen af det, der sker: Krop og emotion ved dannelsen af bevidsthed*. København: Hans Reitzels Forlag.

Hart, S. (2006) *Hjerne, samhørighed, personlighed – introduktion til neuroaffektiv udvikling*. København: Hans Reitzel.

Hart, S. (2006) *Betydningen af samhørighed – om neuroaffektiv udvikling*. København: Hans Reitzel.

Siegel D.J. (2002): *Sindets tilblivelse og udvikling – the developing mind*. Århus: Klim.

Solms, M. & Turnbull, O. (2004) *Hjernen og den indre verden*. København: Akademisk Forlag.

Sørensen, J.H. (2006): *Affektregulering i udviklingspsykologi og psykoterapi*. København, Hans Reitzels Forlag.

► ► ► gede handletendenser, emotionernes kropslige udtryk og evne til at mærke, opleve og forstå emotionernes komponenter mv.

- Psykisk sundhed og psykiatriske forstyrrelser er et resultat af en mængde interagerende processer, og nogle vil være nemmere at udrede end andre. Ved at integrere psykologisk og biologisk viden vil vi kunne komme tættere på en kompleks biopsykosocial model, der kan bedre behandlingsmulighederne og være med til at ændre på den generationsmæssige overføring af psykiske lidelser og voldelig og ufølsom adfærd.

- Ved at præcisere sammenhængen mellem psykiske forstyrrelser og dysfunktioner i nervesystemet vil det kunne betyde, at fx psykoterapi kan målrettes mod relationsformernes affektive indhold og altså lidelsens neurale grundlag. Samtidig har effektun-

dersøgelser af psykoterapi gentagne gange vist, at det er arbejdsalliancen, som terapeuten etablerer med sin klient mere end metoden, der er afgørende for et positivt udfald. De fleste psykiske lidelser består af manglende affektregulering, og stort set alle former for psykoterapi søger at støtte klienten med affektregulering. Der er meget, der tyder på, at det er relationen mellem terapeut og klient, der skaber et neuralt udviklingsmiljø, og at det er relationen, der kan støtte klientens nervesystem til at udvikle højere mentale kompleksitetsniveauer. Derfor er det nødvendigt at udvikle en teori, der både tager højde for samhørighedsaspektet og den psykiske forstyrrelses neurale grundlag i psykiatriske og psykologiske interventionsmetoder.

De psykodynamiske teorier og den affektive hjerneforskning har med Susan Harts og Jens Hardy Sørensens

ord meget at tilbyde hinanden, idet teorierne beskriver sammenhængen mellem interpersonel dynamik og den neurale udvikling af personlighedsdannelse. Det er i denne sammenhæng nødvendigt at forstå, hvordan hjernen langsomt modnes i det tætte samspil med omsorgspersonerne, for at forstå den fuldt modnede og udviklede hjerne.

Der mangler fortsat meget forskning i at forstå det neurale grundlag for affekter, deres regulering og menneskehjernes udvikling, hvilket de to psykologer ser som paradigmeskiftet inden for det psykologiske område. Forskningen er i gang, og makkerparret ser et stort potentiale.

jc